

DANSTA SERBEST YAZILAR

Editör: Nihal CÖMERT

Gece Kitaplığı, Ankara 2017, Türkçe, 304 s.

ISBN: 9786052881743

Gizem ATATOPRAK***Türkü ŞAHİN****

Editör Nihal Cömert yükseköğrenimini İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümü'nde tamamlamış, 1995 yılında bu bölümde Araştırma Görevlisi olarak göreve başlamıştır. 1996 da yüksek lisans programını İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Musiki Sanat Dalı Türk Halk Oyunları alanında “Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Dekor-Kostüm Tasarım ve Uygulama Yöntemi Üzerine Bir Çalışma” başlıklı teziyle bitirmiştir. Sanatta Yeterlik programını yine aynı enstitüde “Türk Halk Oyunlarında Kullanılan Temel Hareketlerin Tespiti ve Anatomik Analizi” konulu teziyle 2002 yılında tamamlamış, 2005 yılında Sahne Sanatları alanında doçentlik unvanını almıştır. İTÜ’de çeşitli dersler vermeye devam eden Cömert’in “Türk Halk Oyunlarında Hareket Analizi” adlı bir kitabı ve ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanan, halk oyunlarını farklı açılardan ele alan çeşitli makaleleri bulunmaktadır.

Cömert, editörlüğünü üstlendiği bu kitabın önsözünde,

Her biri akademisyen olan dansçı yazarlarımızın bu eserde ele aldıkları konular, çağdaş/modern dans, bale ve halk danslarına ait paylaşımlar. Bu paylaşımlarda yazarlarımız, dansın öznellik biçimlerinden, Homo Lüdens Dijital yani oynayan dijital insana ve bu bağlamda ağ toplumunda halk dansları temsiline, kitle iletişimi ve medya etkisinde kültürel performans ve kültürel çalışmalar bağlamında ele alınan halk danslarına, disiplinler arası çalışmaların sonucunda Türk halk oyunları gösterimlerinde yer bulan sinematografik örneklere, performans teorisi çerçevesinde Zeybek danslarının sınıflandırılmasına dair alternatif bir öneriye, dünden yarına balenin Türkiye’deki serüvenine dair alternatif bir bakışa, Türkiye’de protesto kültüründe geleneksel dansların yerine, Benesh hareket notasyonunun Türk halk danslarındaki kullanımına, İzole ve Üç başlığı altında sahnelenmiş iyi ayrı çağdaş dans eserinin üretim süreçlerine ve tüm bu süreçlerin sonunda, sahnenin olmazsa olmaz beklentisi, dans seyircisi ve bir geribildirim davranışı olarak alkışa dair, düşündükleri, sorguladıkları ve yazıya döktükleri çalışmaları sizlere sunulmaktadır. (s.10-11)

diyerek kitabın yazılma amacını vurgulamıştır.

Kitap İncelemesi - Geliş Tarihi: 12.11.2018 Kabul Tarihi: 15.11.2018

***Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Oyunları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans öğrencisi, gizem.atatoprak@hotmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3746-033X>

****Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Oyunları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans öğrencisi, trkshnege@gmail.com**

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7762-7632>

Atıf/Citation: Atatoprak T. & Şahin T. (2018, Aralık). [Kitap incelemesi *Dansta serbest yazılar*, (Ed. N. Cömert)]. *Eurasian Journal of Music and Dance*, (13), 52-57.

Kitabın içinde on bir akademisyen yazara ait yazılar bulunmaktadır. Yazarlar, yazacakları konular hakkında herhangi bir temada buluşmak zorunda bırakılmadıkları için kitabın ismi “Dansta Serbest Yazılar” olmuştur.

Ayrin Ersöz

“Dans ve Öznellik Biçimleri, Neoliberal Öznellik ve Arkeolojik Kesitler

Kitabın ilk yazısı, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Müzik ve Sahne Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ayrin Ersöz’e ait “Dans ve Öznellik Biçimleri, Neoliberal Öznellik ve Arkeolojik Kesitler”dir. Yazar, neoliberal öznellik hallerinin dansçılık üzerindeki etkileri hakkında giriş yaptığı yazısında, günümüzün politik ve sosyoekonomik şartlarının artistik etkinlikleri nasıl şekillendirdiği, günümüz dans, koreografi, performans pratikleri ve bu alandaki çalışmaların neoliberal yapı içinde bulunmaktan nasıl etkilendiği konusundaki sorulara cevaplar bulmaya çalışmıştır.

Neoliberalizm ve neoliberal politikanın çeşitli ülkelerdeki modellerine, neoliberal öznelğin kelime anlamlarına ve kuruluşuna değinilmektedir. Dans ve dansla ilgili kavramların günümüz teknolojisinin hızlı gelişimiyle değişimini, Türkiye’de dans alanı çalışmalarından örnekler vererek anlatmıştır. Öznellik biçimlerine dansı örnek olarak fenomenolojik ve post-yapısalcı bakış açılarıyla yaklaşmış, bu bakış açıları sayesinde dansı bilme biçimlerinin bilimselleşmesi, dans çalışmaları ve performans çalışmaları gibi alanların önünün nasıl açıldığı ele alınmıştır. Canlı bedensel varoluşu merkezine alan fenomenolojik yaklaşımda dans bileşenlerinden dans, dansçı, seyirci gibi unsurlar ele alınmış, değerlendirilmiştir. Dans sanatına kavramsal katkı sunduğu düşünülen post-yapısalcı yaklaşımdan dansçıların fiziksel performanslarıyla ilgili çeşitli örnekler verilmiş, dansın toplumsal işlevlerine ve sınıfsal kimliğe etkilerine değinilmiş, dansın sanat olarak anılma sürecinde geçtiği yollardan, soylu-saray dansları ve Rönesans döneminden örnekler verilerek bahsedilmiştir. Avrupa’da sömürgecilikle zenginleşen devletlerin çok danslı dönemi sona erdirip yalnızca baleyi yüksek soylu sanatı olarak görmeleri, balenin tarihsel sürecine kronolojik olarak yer verilmesiyle anlatılmıştır.

Muzaffer Sümbül

“Oynayan Dijital İnsan (Homo Lüdens Dijital):

Ağ Toplumunda Halk Dansları Temsili

Kitabın ikinci yazısı, Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Muzaffer Sümbül’e ait, “Oynayan Dijital İnsan (Homo Lüdens Dijital): Ağ Toplumunda Halk Dansları Temsili”dir. Yazıda toplumsal yaşamın dijitalleşmesine değinilmiş, burada daha önce de insana çeşitli özelliklerine göre, çeşitli yönlerden farklı isimler verildiğine ve “Dijital İnsan”ın, teknoloji ve bilgi çağında bulunan insan için kullanılan yeni bir adlandırma olduğundan bahsedilmiştir. Bilgisayarların, internetin sivilleşmesi ve teknolojik gelişmelerin insanın dijitalleşmesine olan etkileri, örneklerle ve daha önce diğer araştırmacıların yaptığı çalışmalarla anlatılmıştır. Huizinga’nın “Oynayan İnsan” (Homo Lüdens) olarak adlandırdığı insanın, “Homo Lüdens Dijital” olarak, halk dansları alanında, dansın sahne, oyuncu ve izleyici bağlamında değişimine yol açan bir bütün olarak karşımıza çıktığı belirtilmiştir. Yazar, dijitalleşmiş halk dansının ağ toplumunda hızla oluşabilen bir materyal olduğuna örneklerle yer vermiş, çeşitli şemalarla konularla ilgili görseller sunmuştur. Halk dansları mekânlarının

dijitalleşmesi, teknik unsurlarla ele alınmış, halk danslarının ağ toplumundaki temsil şekilleri çeşitli başlıklar altında irdelenmiştir. Halk danslarına yönelik türlü kurum, kuruluş, derneklerin sosyal ağlarının hangi amaçlarla kullanıldığı da yine aynı şekilde farklı başlıklarla incelenmiştir. Halk oyunlarının internet üzerindeki farklı sitelerde taramaları yapılmış, örnekler nitel ve nicel verilerle desteklenmiştir.

Dilek Cantekin Elyağutu

“Kültürel Performans ve Kültürel Çalışmalar Bağlamında Türk Halk Dansları

(Kitle İletişimi ve Medya Etkisi)

Üçüncü yazı, Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Dilek Cantekin Elyağutu’ya ait olan, “Kültürel Performans ve Kültürel Çalışmalar Bağlamında Türk Halk Dansları (Kitle İletişimi ve Medya Etkisi)”dir. Kültürel performans ve kültür kuramı hakkında çeşitli tanımlamalarla yazısına başlayan yazar, ülkemizde halk danslarıyla ilgili kültürel çalışmalar hakkında bilgiler vermiştir. Ünlü dans topluluklarının medya aracılığı ile “melez” dans kültürünü ortaya çıkardığından, oluşan yeni dans formlarının teknolojik unsurlarla birleşmesinin dansı nasıl cazip hale getirdiğinden bahsetmiştir. Halk dansları üzerinde kitle iletişimi ve medyanın rolüne; kültürel belleğin aktarımındaki yeri ve önemine vurgu yapılmıştır. Ülkemizde kültürel belleğin aktarımında rol üstlenen çeşitli geleneklere yer verilerek kültürel bellek tanımı yapılmıştır. Performans ve kültürel performans kavramları tarihsel süreci içinde, içimizden örneklerle anlatılmış, buna göre bazı hedeflerin saptaması sağlanmıştır. Kültürel çalışmalar bağlamında Türk halk dansları adlı alt başlıkta ise bu alanda uzmanlaşmış kişiler tarafından yapılmış çeşitli çalışmaların örneklerine yer verilmiştir. Tüm bunlardan hareketle, alanda yapılan çalışmaların eksik ve yetersiz olduğu, daha fazla çalışma ile Türk Halk Oyunları’nın tanım ve tasnifinin doğru parametrelerle sağlanabileceği sonucuna varılmıştır.

Kerem Cenk Yılmaz

“Disiplinler Arası Kavşakta Türk Halk Oyunları Gösterimlerinde Sinematografik Söylemler (Nevi Dans Sahne Sanatları Topluluğu)

Dördüncü yazı, Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölüm Başkanı Yrd. Doç. Dr. Kerem Cenk Yılmaz’a ait, “Disiplinler Arası Kavşakta Türk Halk Oyunları Gösterimlerinde Sinematografik Söylemler (Nevi Dans Sahne Sanatları Topluluğu)”dir. Gelişen teknolojiyle birlikte alanlar arası sınırlıkların kaldırılması, disiplinler arası yeni kavramlar oluştuğundan bahsedilmiş, sinematografik öğelerden yararlanmanın anlatımı güçlendirdiği “Nevi Dans Sahne Sanatları” olarak deneyimlenen örnekler üzerinden açıklanmıştır. Filmik alanın anlatım araçları, sinematografik mekân ve zaman, film uzamı, plan, çekim planı, kamera, kamera hareketleri, kamera perspektifi, ışık, video gibi unsurlar; anlatı mesafesi ve anlatı perspektifi, mizansen ve oyunculuk açıklanmış, doğru kullanımları ile ilgili kısa bilgiler verilmiştir. Türk halk oyunları gösterimlerinde sinematografik söylemler, 2011 yılında Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümü tarafından kurulan “Nevi Dans Sahne Sanatları Topluluğu”nun “Bu Topraklar İçin”, “Bedende Hayat Bulan Türküler Aşk”, “Bir Ayrılık Bir Yoksulluk Bir Ölüm” adlı dans gösterileri örnekleriyle anlatılmıştır. Bu gösterilerin planları, sahne anlatımları, ekibi, video dekor kullanımları, afişleri ve kare kodları ilgili görsellerle

desteklenerek anlatılmış ve açıklanmıştır. Sinematografik dilin, teknolojik gelişmeler sonrası iyice gelişmesiyle etkinliğini kullanmaya başlamasının, danslı anlatımlarda seyirci üzerinde daha fazla etki bıraktığı vurgulanmıştır.

Sonay Ödemiş

“Performans Teorisi Çerçevesinde Zeybek Danslarının Sınıflandırılmasına Farklı Bir Alternatif

Beşinci yazı, İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümü Arş. Gör. Sonay Ödemiş’e ait, “Performans Teorisi Çerçevesinde Zeybek Danslarının Sınıflandırılmasına Farklı Bir Alternatif”tir. Yazıda zeybek danslarının performans teorisi çerçevesinde alternatif bir sınıflamasına yer verilmiş, zeybek dansı yapısal değerlendirmeye “Gezinlemeli Zeybek Dansları” ve “Gezinlemesiz Zeybek Dansları” olarak ikiye ayrılmıştır. Buna göre icracının hazırlık aşamasının da performansa dahil olduğu çeşitli örneklerle kanıtlanmaya çalışılmıştır. Zeybek dansının “dokuz zamanlı olduğu” kanısının “gezinleme” bölümü eklendiğinde doğru olmayacağı tablolarla ve gözlemlerle açıklanmıştır. Gezinlemenin ne olduğuna genişçe yer verilmiş, gezinleme ve oyun dışında arada yapılan serbest zamanlı kısımlara da yazar tarafından “dinlence” adı verilmiştir. Ritim uyumlu bölümün üst ve alt ekstremite hareket kümelerine yer verilen zeybek adım cümlelerinden oluştuğu belirtilmiştir. Yaygın görüşe göre yasadışı eylem insanı olan zeybeklerin yalnızca dokuz zamanlı eşlik müziklerine sahip olamayacağı ve hareket cümlelerinin de bu kurala göre biçimlendirilmesi gerekliliği savunulmuştur.

Müride Sun Aksan

“Dünden Yarına Balenin Türkiye Serüvenine Alternatif Bakış”

Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuarı Bale Anasanat Dalı’ndan Doçent unvanı ile emekli olan Müride Sun Aksan; balenin Fransız Saraylarından doğup dünyaya yayılışına temel oluşturan olayları inceleyerek, Türkiye’ye ulaşma serüveni ile buna sebep olan gelişmeleri ve dünden bugüne Türkiye’de bale adına yapılan önemli çalışmaları anlatmaktadır. Aksan, Anadolu’nun kültürel birikimi içerisinde halk danslarının teşkil ettiği alanı; II. Mahmut Dönemi’nde başlayan batılılaşma hareketleriyle sosyal hayata dahil olan saray danslarından bugüne, bale karakterinin Türkiye’deki tarihini incelerken; Cumhuriyet Dönemi’nde bale eğitimini başlatmak üzere Atatürk’ün davetiyle Türkiye’ye gelen Rus balerin Lydia Krassa Arzumanova ve bu doğrultuda gelişen süreci Ankara, İzmir ve İstanbul konservatuarındaki bale eğitimleri ile başlattığı serüveni; 70’li yılların ilk yarısına gelindiğinde, Rus Vaganova Ekolü’nün Türkiye’de uygulanması sürecine geçişi ile tamamlamıştır. Ardından, Türkiye’deki bale eğitiminin sistemle uyum ve çelişki teşkil ettiğini düşündüğü yönlerini belirterek; uyumun geliştirilebilmesi ve çelişkilerin giderilebilmesi üzerine öneri ve dileklerini, akademik temellendirmelerle sunmuştur.

Tan Temel

“Dansı Yazmak”

Yıldız Teknik Üniversitesi Dans Anasanat Dalı'nda Öğretim Üyesi olarak görevini sürdüren Tan Temel, “*Dansı Yazmak*” adlı makalesinde, dans performansının oluşumu sürecinde, dansçı bedeninin harekete geçerken kullandığı motivasyonları, “*İzole*” adlı, düet formundaki 35 dakika-iki kişilik çağdaş bir dans performansı üzerinden anlatmaktadır. Performans sırasında Tan Temel; kapitalizm, tüketim ve gelişen teknoloji, arzu ve etik değerler gibi toplumsal unsurlara yer verirken; şiddet, arzu ve aşk, ruh-beden ilişkisi, zevk-acı, kırılgnalık-güvensizlik gibi; modern bireyin yalnızlaşma-sevgisizlik, empati-iletişimsizlik gibi durumlarını işlemektedir. *İzole* başlığının seçilme sebebini bu kavramlar üzerinden anlayabilecek seyirciye performatif içeriği yansıttığı yazısında Temel, kavramların sahneye uygulanması sürecini anlatarak yazısını sonlandırmaktadır.

Sernaz Demirel Temel

“Kavramdan Harekete”

“Kavramdan Harekete” adlı makale, dansın soyut bir anlam ifade ettiğine dikkat çekmektedir. Bu anlamı ifade etmede, koreograf ve dansçının arasında kurulan köprünün hangi nitelikte olması gerektiği, koreografinin ve hareketin yaratılışını şekillendiren kavramlar “*Üç*” adlı dans performansının oluşum süreci üzerinden anlatılmıştır. Performansta koreografi, ego ve onun insan ilişkileri üzerindeki etkileri ve önemi, yine dansçının hareketine etki eden motivasyonlar üzerinden açıklanmıştır. Bu motivasyonlar arasında; insan hakları beyannamesi, savaşlar ve şiddet, Zeitgeist (zamanın ruhu), kapitalizm ve tüketim toplumu, insan egosu ve işleyiş mekanizmaları, öteki kavramını incelenmiştir. Kitaptaki makale sıralamasında kendisinden önce gelen *Dansı Yazmak*’ta olduğu gibi, *Kavramdan Harekete* makalesinde de performansın temelini oluşturan motivasyonlar açıklanmış; kavramların sahneye uygulanması kısmı ile yazı sonuca bağlanmıştır.

Sema Erkan

“Benesh Hareket Notasyonu Üzerine Benesh Hareket Notasyonu ve Türk Halk Dansları”

Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuarı Öğreticilik Ana Sanat Dalı Başkanı olarak görevine devam eden Erkan bu çalışmasında, dansın yazıya aktarılmasına olan ihtiyaca karşılık ortaya çıkan hareket notasyon sistemlerinden Benesh yazım tekniğini ana hatlarıyla, konu üzerine eğilen araştırmacılara ışık tutacak şekilde tanıtmış, sistemin tarihî gelişimi üzerinde durmuştur. Türk halk danslarının yazımında Benesh hareket notasyonunun kullanım süreci ele alınmıştır. Yazıda Türkiye’nin ilk koreolojisti F.I Chor. Suna Eden Şenel’in çalışmalarıyla başlayan sürecin, dans yazım sistemleri derslerinin Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümü programına alınması ile resmîleşen ve bugün akademisyenlerin Türk halk dansları alanında çeşitli tür ve tavırlara uygulanabilirliğinin mümkün oluşuna değinilmiştir. Çalışmada Erkan’ın yürütücü olarak yer aldığı bir proje ekibi tarafından geliştirilen *Benesh Notation Editor* bilgisayar yazım programı tanıtılarak; bu programın notasyon kullanımının artırılmasının alanda nitelikli sahneleme ile arşivleme yapılması için büyük önem arz ettiği vurgulanmıştır.

İlke Kızmaz

“Türkiye’de Protesto Kültüründe Geleneksel Dansların Yeri”

İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümü'nde görevini Arş. Gör. olarak sürdüren Kızmaz, protesto kavramının incelenmesi ile makaleye giriş yaptıktan sonra, kendi katılım, gözlem ve birikimlerinin ışığında, Türkiye'de geleneksel dansların protesto amacıyla kullanımı olgusu üzerinde durmaktadır. Kızmaz, uzun süre konu üzerine düşünmeyi sürdürmüş ve geleneksel danslar ile protesto ilişkisini bilimsel bir çalışmaya dönüştürebilmek amacıyla, eşi Uzman Klinik Psikolog Türkü Zencir Kızmaz'ın yardımlarıyla hazırladığı online bir anket yayınlamış; yaşları 17 ile 70 arasında değişen, mesleki ve coğrafi yönden farklılıklar gösteren 547 kişinin katıldığı bu anketin sorularını ve cevaplar doğrultusunda ulaşılan matematiksel verilerin yüzdelik paydalarını belirterek, sonuçlarını grafiklere dökmüştür. Yazıda Türkiye'de belirli bir siyasi kesime ait olduğunu düşünülen halay dansının, bu kesime hitap ettiği bilinen bir müzik grubu ile özdeşleşme süreci ve protestolardaki yerinin diğer geleneksel dans türlerinden ayrı olmasının muhtemel sebepleri üzerinde durulmaktadır. Dans olgusunun, yaşamımızın her alanında olduğu gibi, politik yaşamımızda da yer aldığı ve dans-protesto ilişkisinin, ilkel toplumların ritüellerine, kölelerin başkaldırılarına kadar uzanan köklü bir tarihe sahip olduğuna değinilerek, bu ilişkinin doğallığına dikkat çekilmiştir.

Fusun Aşkar

“Dans Seyircisi ve Bir Geribildirim Davranışı: Alkış”

Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuarı Türk Halk Oyunları İcra Anasanat Dalı Başkanı olarak görevini sürdüren Aşkar, bu makalede, sanatsal aktivite ve seyirci arasında kurulan iletişim ağında görev alan elemanların nitelik, işleyiş ve gereklilikleri üzerinde durmakta ve iletilen mesajlar sonucunda alınacak geribildirim niteliğinin seyreden seyirci odağının niteliğine göre şekillendiğini belirtmektedir. Çalışmada seyirciyi temel alarak, iletişim ve sanat üzerine çalışmalar yapmış olan isimlerden alıntılar ışığında, sahneye, sanata, sanatçıya dair beklenti ve kurallar haritası çizilmektedir. 2013 yılında 2250 dans seyircisine seyirci odaklı anket uygulayan ve 1323 kişiden dönüş alan Aşkar, dans seyircinin hayatının bir evresinde dansla ilgili bir çalışma yaptığı ve seyircinin duygudaşlık isteği ya da empatik davranış biçimiyle sanatsal gösterime tanıklık etmek istediği sonucuna varmıştır. Sanatsal bir ölçüm aracı olan alkışın, sanatçıdan seyirciye, seyirciden sanatçıya giden yolda interaktif, çoğunlukla olumlu algılanan bir iletişim kurması ve bu iletişimin ne kadar güçlü etkiler yaratabileceği belirtilmektedir.